

Nr 421

Av herr **Hedlund m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 55, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.*

Folkpensioneringen har sedan länge utgjort grunden i samhällets åtgärder för ekonomisk trygghet åt medborgarna vid ålderdom, invaliditet och familjeförsörjares bortfall. En obligatorisk ålderdoms- och invaliditetsförsäkring för i princip hela befolkningen infördes genom 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring. De pensioner, som utgick enligt denna lag, var mycket små. Vid 1935 års riksdag antogs en lag om folkpensionering innebärande förbättringar i olika avseenden av pensionerna. Lagstiftningen reviderades sedermera flera gånger.

År 1946 antog riksdagen den lag om folkpensionering, som till sina huvuddrag fortfarande gäller. Alders- och invalidpensionerna förbättrades väsentligt. Rätten till allmän ålderspension gjordes oberoende av pensionstagarens ekonomi. Vissa familjeförmåner infördes. Målsättningen för lagstiftningen var, att pensionärerna inte skulle behöva gå till fattigvården. Av betydelse var, att dyrortsgraderingen av de utgående pensionerna avskaffades, vilket dock motverkades av att dyrortsgraderade statliga bostadstillägg infördes. Sistnämnda dyrortsgradering borttogs först vid 1952 års riksdag, då de statliga bostadstilläggen ersattes av nuvarande kommunala bostadstillägg.

Med 1946 års lag, som trädde i kraft år 1948, erhöll en ensamstående pensionär 1 000 kr. och två pensionsberättigade makar tillsammans 1 600 kr. Ändringar och kompletteringar har sedan skett vid flera tillfällen. Folkpensionerna har indexreglerats, så att i princip pensionsbeloppen följer prisnivåns ändringar. Avdragsreglerna för de behovsprövade pensionsförmånerna har mildrats. Pensionärerna har vidare fått del av välståndsökningen i form av standardtillägg. Den senaste förbättringen beslutades vid 1956 års riksdag, då ensamstående pensionär erhöll 200 kr. och två pensionsberättigade makar tillsammans 320 kr. i standardförhöjning.

Vid sidan av folkpensioneringen har vissa grupper, främst de i statlig och kommunal tjänst anställda samt i viss utsträckning även privatanställda tjänstemän och arbetare, tillförsäkrat sig tjänstepensionsförmåner. Dessutom har enskilda i viss utsträckning kompletterat folkpensionen genom frivilliga pensionsförsäkringar.

Behovet av en sådan förbättring av pensioneringen, att alla kan få en

tillfredsställande ekonomisk trygghet på ålderdomen eller tidigare vid förlust av arbetsförmåga och försörjning, har under senare år understrukits i olika sammanhang. Redan under 1940-talet väcktes från vårt parti motioner om ett sådant pensioneringssystem, att alla — även småföretagare och deras anställda — kunde beredas en pension, tillräcklig för upprätthållande av en rimlig levnadsstandard. År 1947 tillsatte Kungl. Maj:t en utredning, som tre år senare avlämnade ett principbetänkande med förslag till allmän pensionsförsäkring, omfattande i princip varje inkomsttagare. År 1951 tillsattes en ny pensionsutredning, som år 1955 framlade förslag om allmän pensionsförsäkring utanför folkpensioneringen av alla inkomsttagare.

Från vårt parti föreslogs i motioner till 1956 års riksdag (I:345 och II:262) utredning om en väsentlig förbättring av folkpensioneringen. Som målsättning angavs en successiv höjning av folkpensionen upp till 6 000 kr. för två pensionsberättigade makar, räknat efter dåvarande penningvärde och inkomstläge. År 1956 tillsattes allmänna pensionsberedningen, som i följd framlade förslag till förbättrad pensionering. Inom beredningen kunde överenskommelse träffas om att folkpensionen fram till år 1968 borde successivt höjas för ensamstående pensionär till 3 600 kr. och för två pensionsberättigade makar tillsammans 5 400 kr.

Beträffande tilläggspensioneringen framlades inom beredningen tre förslag. Beredningens ordförande herr Eckerberg (s) samt ledamöterna herrar Almgren (s), Kellgren (LO) och Nordenskiöld (TCO) föreslog lagstiftning om obligatorisk tilläggspensionering för löntagare, som tillsammans med folkpensionen skulle ge löntagaren en pension, motsvarande minst 65 procent av hans arbetsinkomst under de ur inkomstsynpunkt 15 bästa åren. Herrar Aastrup (fp), Ahlberg (h) och Hydén (Arbetsgivareföreningen) förordade en i huvudsak genom kollektivavtal ordnad tilläggspensionering. Herr Carlsson i Arla (cp) föreslog en personligt frivillig tilläggspensionering. De tre förslagen var den 13 oktober 1957 föremål för folkomröstning.

Regeringens pensionsförslag

I den föreliggande propositionen lägger regeringen fram principförslag till pensionsreform. Som en första etapp föreslås viss höjning av folkpensionerna från den 1 juli i år.

I fråga om målsättningen för folkpensionsreformen står propositionen i huvudsaklig överensstämmelse med pensionsberedningens förslag. Ålderspensionen skall alltså höjas successivt, så att den år 1968 uppgår till 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar och 3 600 kr. för ensamstående. Den fulla änkepensionen skall höjas successivt till 2 700 kr. år 1968. Änklingspension skall enligt beredningen utgå med hälften av den fulla änkepensionens belopp, men denna fråga har socialministern för avsikt att pröva ytter-

ligare. Vid delreformen 1960 skall vissa ändringar i folkpensionernas konstruktion genomföras, innebärande bl. a. slopande av inkomstprövningen inom änkepensioneringen och utsträckning av förmånerna till nya kategorier. Från år 1960 skall barnpension utan inkomstprövning utgå för barn, som förlorat sin huvudsakliga försörjare, med 750 kr. per år, och inkomstprövat barntillägg skall kunna tilldelas invalidpensionärs barn med ett maximibelopp av 750 kr. per år. För invalid- eller förtidspensioneringens utformning förutsättes ytterligare prövning.

Vad beträffar tilläggs pensioneringen överensstämmer propositionen i det väsentliga med det förslag, som i pensionsberedningen framlades av herr Eckerberg m. fl. och som vid folkomröstningen betecknades som linje 1.

Enligt förslaget av herr Eckerberg m. fl. skulle löneinkomster mellan detta även efter systemets start.

Det innebär en obligatorisk inkomstgraderad tilläggs pensionering. Enligt förslaget av herr Eckerberg m. fl. skulle endast löntagarna omfattas av den obligatoriska tilläggs pensioneringen. I propositionen föreslås, att alla förvärvsarbetande skall ingå i obligatoriet, alltså även företagare och självständiga yrkesutövare. Hemarbetande kvinnor lämnas utanför liksom i herr Eckerbergs m. fl. förslag.

Departementschefen har betecknat den förordade lagstiftningen om en tilläggs pensionering som villkorlig. Vissa möjligheter till utträde ur tilläggs pensioneringssystemet skall nämligen erbjudas. För löntagare medges dock inte individuell utträdesrätt. Endast huvudorganisation på arbetstagsidan skall ha rätt att för kollektiv besluta om utträde och detta enbart vid systemets start. För att löntagargrupp skall få stanna utanför systemet fordras det sålunda, att ett fackligt förbund och vederbörande arbetsgivare före en fastställd tidpunkt blivit överens om att ordna pensionsfrågan på annat sätt. Den enskilde löntagaren skulle alltså inte få disponera sina pengar för annat sparmål. Företagare och självständiga yrkesutövare skulle dock enligt vissa angivna förutsättningar medges individuell utträdesrätt, ett basbelopp av 3 000 kr. och ett maximibelopp av 30 000 kr. vara pensionsgrundande. Beräkningen av tilläggs pensionen skulle bygga på medellönen för de 15 år, under vilka inkomsten varit högst. Pensionen skulle utgå med 50 proc. av denna medellön i vad den låg mellan gränsbeloppen 3 000 och 30 000 kr. I propositionen föreslås det övre gränsbeloppet i enlighet med förslaget av herr Eckerberg m. fl. till 30 000 kr. men som basbelopp förordas 4 000 kr. i stället för 3 000 kr. Tilläggs pensionen skall enligt propositionen utgöra 60 procent av den pensionsgrundande medelinkomsten (mellan 4 000 och 30 000 kr.) under de ur inkomstsynpunkt 15 bästa åren. För full ålderspension skall fordras 30 pensionsgrundande år; under inledningskedet dock endast 20 år. Folkpensionen och tilläggs pensionen skall tillsammans motsvara omkring 65 proc. av den genomsnittliga arbetsinkomsten under de 15 år, då inkomsten varit högst.

Tilläggs pensionen skall utgå enligt följande:

Medellön	Tilläggs pension
6 000	1 200
8 000	2 400
10 000	3 600
12 000	4 800
15 000	6 600
20 000	9 600
30 000	15 600

Den pensionsgrundande inkomsten för företagare och självständiga yrkesutövare skall enligt propositionen beräknas efter en schablonregel. Av den vid skattetaxeringen framkomna nettoinkomsten mellan basbeloppet 4 000 kr. och maximibeloppet 30 000 kr. skall två tredjedelar vara pensionsgrundande. En företagare med en rörelseinkomst av exempelvis 13 000 kr. skulle alltså för tilläggs pensioneringen ha en pensionsgrundande inkomst av 6 000 kr. ($13\,000 - 4\,000 = 9\,000$; $2/3$ av 9 000 är 6 000). Då tilläggs pensionen skall utgå med 60 proc. av den pensionsgrundande inkomsten, skulle den i detta fall bli 3 600 kr.

Allmänna principer för en pensionsreform

Enligt centerpartiets mening måste den enskilde medborgaren själv i första hand ha ansvaret för sin och familjens försörjning och trygghet. Med den höjning av inkomster och levnadsstandard, som skett i vårt land, har praktiskt taget alla nu möjligheter att under sina aktiva arbetsår klara sig på egen hand. Under barnåren och på ålderdomen, vid sjukdomsfall och andra tillfällen, då den enskilde själv inte har möjligheter att försörja sig, måste han dock tillförsäkras ett ekonomiskt grundskydd. Medborgaren skall genom socialpolitiken garanteras en grundtrygghet. Syftet måste vara att förena frihet och trygghet, som båda enligt vår mening representerar omistliga värden för den enskilda människan.

Enligt vår mening är det nu en huvuduppgift inom socialpolitiken att förbättra grundtryggheten för åldringarna och för dem, som till följd av familjeförsörjarens frånfälle eller förlust av arbetsförmågan inte har möjligheter till skäligen försörjning. Pensionsförmånerna måste i detta syfte väsentligt förbättras. Men såsom herr Carlsson i Arla framhöll i sitt särskilda yttrande till pensionsberedningens betänkande måste även en rad eftersatta vårduppgifter inom åldringsvård, sjukvård etc. tillgodoses. Partiellt arbetsföra är i behov av hjälp till återinpassning i arbetslivet. I vårt samhälle, där åldringarna hastigt ökar i antal och där de genom förbättrad hälsovård har möjligheter att bibehålla sin arbetsförmåga längre än tidigare generationer, är det en angelägen uppgift att tillse, att den äldre arbetskraften kan beredas lämpliga uppgifter i arbetslivet.

Vi anser, att det viktigaste i en pensionsreform är en sådan förbättring av folkpensionerna, att *alla* medborgare får en rättvis och god grundtrygghet. Den obligatoriska folkpensionen ger i princip lika förmåner åt medborgarna. Det måste emellertid tillses, att inom folkpensioneringens ram ett tillfredsställande grundskydd skapas, om familjeförsörjaren skulle gå bort i förtid eller förlora sin arbetsförmåga.

Sedan grundtryggheten i dessa hänseenden ordnats genom en förbättrad folkpensionering, skall samhället enligt vår mening inte därutöver föreskriva, att den enskilde skall ha en tilläggsförsäkring. Varje medborgare bör ha personlig frihet att själv avgöra hur han utöver folkpensionen skall förbättra sin trygghet. För många kan det vara lämpligt med en tilläggs-pensionsförsäkring, men andra åter föredrar sparande i eget hem, i eget företag eller på annat sätt. Såsom herr Carlsson i Arla framhöll i sitt särskilda yttrande och linje 2 — den personliga frivilliglinjen — hävdade vid folkomröstningen, måste den enskilde medborgaren själv få välja sparmål.

I propositionen föreslås lagstiftning om obligatoriska inkomstgraderade tilläggs-pensioner. Den minimistandardprincip, som tillämpas inom den nuvarande folkpensioneringen, bör enligt socialministern ersättas med den s. k. inkomstbortfallsprincipen, enligt vilken förmånerna avpassas efter pensionärens inkomstförhållande före pensioneringen. I motiveringen anföres även bl. a. att förmånerna inom sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen för löntagarnas vidkommande är avpassade efter den enskildes inkomst.

Vi kan inte godta en sådan princip för socialpolitiken, som innebär en obligatorisk inkomstgradering av förmånerna. Även om ur grundtrygghetens synpunkt vissa reformönskemål gör sig gällande på sjuk- och yrkesskadeförsäkringens område, synes det oss oriktigt att jämföra en inkomstgraderad tilläggs-pension med dessa förmåner. Sjuk- och yrkesskadeförsäkringen avser att under en kortare tid ersätta inkomstbortfall, varvid en viss gradering av ersättningsbeloppen i förhållande till inkomsten ansetts motiverad. Att däremot införa en obligatorisk inkomstgradering av pensionerna, finner vi ej rimligt. En obligatorisk pensionering skall enligt vår mening förverkliga principen om minimistandard med lika förmåner åt alla och utformas som en folkpension. Vid tilläggs-pensionering aktualiseras principen om inkomstuppskov, varvid pensionen måste bli varje medborgares personliga ensak.

Vare sig en tilläggs-pensionering genomföres lagstiftningsvägen eller genom kollektiva arbetsmarknadsuppgörelser enligt det system, som i allmänna pensionsberedningen föreslogs av herrar Aastrup m. fl. och under folkomröstningen förordades av linje 3, utgör den en begränsning i den enskilde medborgarens rätt att disponera sina inkomster. Det har visserligen sagts, att många människor, särskilt i unga år, undervärderar risk-skyddets betydelse, varför ett visst tvång skulle vara behövligt. Resone-

manget skulle kunna vara tillämpligt vid grundskyddet men däremot inte vid efter inkomsten graderade tilläggspensioner, som går utöver grundskyddet. Samhället bör, som tidigare framhållits, utöver grundskyddet inte föreskriva hur den enskilde skall disponera sina inkomster mellan olika ändamål och mellan de aktiva och passiva åren.

Ekonomiska förutsättningar och konsekvenser

Kostnader och resurser för en pensionsreform

En höjning av folkpensionerna enligt det förslag, som pensionsberedningen framlade, kommer att medföra betydande kostnadsökningar. Kostnaderna för folkpensioneringen under innevarande budgetår har uppskattats till cirka 2 040 milj. kr. Den fortsatta kostnadsutvecklingen i fråga om folkpensioneringen fram till 1968/69 har av beredningen beräknats enligt följande (i 1957 års penningvärde):

År	Milj. kr.
1958/59	2 230
1960/61	2 850
1962/63	3 060
1964/65	3 280
1966/67	3 520
1968/69	3 780

För år 1970 har kostnaderna uppskattats till 4 000 milj. kr., för år 1980 till 4 900 milj. kr. och för år 1990 till 5 400 milj. kr., allt vid oförändrade folkpensionsbelopp efter 1968 års höjning.

Sedan pensionsberedningens beräkningar utfördes, har ett nytt index-tillägg tillkommit, vilket föranleder att den angivna årskostnaden får höjas med omkring 40 milj. kr. för budgetåret 1958/59 och med 60 milj. kr. för budgetåret 1968/69. Då inom den närmaste framtiden ännu ett indextillägg tillföres folkpensionärerna, kommer årskostnaden att ytterligare ökas med 40 resp. 60 milj. kr.

Kostnaderna för en obligatorisk tilläggspensionering för löntagarna har visserligen enligt propositionen till följd av ändrade beräkningsregler i fråga om basbeloppet och tilläggspensionsprocenten minskats med 8 à 9 procent i förhållande till det förslag, som framlades i pensionsberedningen av herr Eckerberg m. fl. Men de blir dock betydande:

År	Vid oförändrade realinkomster, milj. kr.	Vid realinkomstök- ning med 1,5 % om året, milj. kr.
1965	140	160
1970	450	550
1980	1 450	1 800
1990	2 550	3 500

Om även företagare och fria yrkesutövare medtages i tilläggspensioneringen på sätt som föreslagits i propositionen, kan kostnaderna beräknas öka med följande belopp, om alla de därtill berättigade tillhör försäkringen:

1965	25	30
1970	90	110
1980	300	370
1990	500	700

Pensionsberedningen förordade, att folkpensionsavgiften, som nu är 2,5 proc. av den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten, successivt skulle höjas till 4 procent år 1959 och 5 procent år 1961. Om det statsfinansiella läget så påkallade, borde övervägas en höjning till 6 procent under de därpå följande åren. I propositionen föreslås höjning av folkpensionsavgiften till 4 procent från 1959, men frågan om folkpensioneringens finansiering på längre sikt får enligt departementschefen prövas senare.

Avgiftsuttaget för tilläggspensioneringen har i propositionen fixerats endast för femårsperioden 1960—64. De avgifter, som för löntagarnas del skall inbetalas av arbetsgivarna, anges till:

År	1960	1961	1962	1963	1964
Proc. av hela lönesumman	1,8	2,4	3,0	3,6	4,2

Avgiften för en självständig yrkesutövare med en inkomst av 10 000 kr. anges i propositionen till följande:

År	1960	1961	1962	1963	1964
Kr.	120	160	200	240	280

Om alla förvärvsarbetande tillhör pensionssystemet, skulle vid oförändrade realinkomster inflyta i avgifter till tilläggspensioneringen:

År	1960	1961	1962	1963	1964
Milj. kr.	460	615	770	920	1 075

Avgiftsuttaget för den i propositionen föreslagna tilläggspensioneringen är något lägre än vad som förutsattes i herr Eckerbergs m. fl. förslag. Vilka avgifter som skall utgå efter år 1964 anges inte i propositionen. Men departementschefen framhåller, att man relativt snabbt bör söka komma fram till en fondbildning av ungefärligen den storleksordning, som angivits i förslaget av herr Eckerberg m. fl. Därav följer, att den återhållsamhet i avgiftsuttaget, som föreslås för inledningsskedet, kräver en desto kraftigare avgiftsökning efter år 1964. Det är enligt vår mening anmärkningsvärt, att regeringen lagt fram principförslag till ett nytt pensioneringssystem utan att närmare ange riktlinjerna för den framtida finansieringen och utan att ens avvakta remisstiden på den promemoria, som 1957 års pensionskommitté i år framlagt.

Kostnaderna för folkpensioneringen enligt pensionsberedningens förslag kan för tiden fram till 1965 beräknas stiga med 1 procent per år av produktionsresultatet. En tilläggs-pensionering enligt propositionen medför kostnader, som fram till 1965 årligen skulle stiga med 0,6 proc. av total-lönerna. När folkpensioneringen år 1968 utbyggs enligt pensionsberedningens förslag, kan kostnaderna för densamma i form av folkpensionsavgifter och skatter uppskattas till i genomsnitt 10 proc. av inkomsten. En tilläggs-pensionering enligt propositionen kan i utbyggt stadium beräknas medföra en kostnad, motsvarande cirka 10 proc. av löneinkomsterna. Med den osäkerhet, som råder i fråga om den framtida konjunktur- och inkomst-utvecklingen, är det enligt vår mening inte rimligt att binda sig för så stora pensioneringskostnader. Allvarligt är också, att man därigenom även låser fast kommande generationer vid en sådan disponering av resurserna.

Naturligtvis kan man inte generellt och på förhand avgöra på vilket sätt kostnaderna kommer att fördelas mellan löntagare och arbetsgivare. Det är naturligt, att löntagarna vid en obligatorisk tilläggs-pensionering, som tar en stor del av den möjliga arbetsersättningen i anspråk, kan söka kompensera sig för pensionsavgifterna genom högre löneökningar. Ett direkt samband mellan lörens och pensionens storlek kan för övrigt stimulera löne-uppressning av den anledningen, att en lönehöjning samtidigt medför motsvarande förbättring av pensionsförmånerna. Sådana löneökningar medför inflationistiska impulser.

Vid införande av en allmän tjänstepensionering måste man också räkna med krav på »kompensation» från grupper, som redan har tjänstepensionering. Enligt beräkningar, utförda inom 1957 års pensionskommitté (bet. s. 79), kan en sådan kompensation till statens och kommunernas anställda komma att innebära en löneökning på 7 à 8 proc., vilket skulle medföra en reell kostnadsbelastning för stat och kommuner med 270 milj. kr. i början av 1960-talet och 350 milj. kr. i slutet av 1960-talet.

I viss utsträckning torde emellertid företagen få bära kostnaderna. 1957 års pensionskommitté uttalar att man inte kan bortse från att företagen under en övergångstid kan komma att sakna möjlighet att återvinna pensionsavgifterna genom en motsvarande reduktion av eljest sannolika löne-förhöjningar. I viss utsträckning kan företagen ha möjlighet att höja priserna på varor och tjänster, varigenom en del av kostnaderna kan övervältras på grupper, som ej får del av pensionsförmånerna.

Enligt vår mening finns det anledning till farhågor för att näringsliv och enskilda inte orkar med att bära de kostnader, som är förenade med ett pensioneringssystem enligt propositionen. Den genomsnittliga produktions-ökningen har varit ungefär 3 procent om året. Hur produktions- och inkomstutvecklingen i framtiden kommer att gestalta sig är givetvis svårt att bedöma. Man måste dock räkna med att framstegstakten kan avta och att produktionstillväxten för kortare eller längre tid t. o. m. kan upphöra.

1957 års pensionskommitté framhåller risken av att bedöma pensions-systemets kostnader och verkningar endast med ledning av de utvecklingsperspektiv, som efterkrigstidens erfarenheter ger vid handen. Betingelserna för den svenska ekonomiens höga standard och snabba framstegstakt kan, säger kommittén, komma att försämrans i en nära eller mera avlägsen framtid. Frekvensen av internationella konjunkturbakslag, fortsätter kommittén, kommer kanske åter att stiga, och det kan uppstå allvarliga påfrestningar för vår ekonomi i en mer eller mindre nära framtid.

1957 års pensionskommitté uttalar följande: »Det är givet, att en så väsentlig höjning av pensionärernas levnadsstandard, som det här är frågan om, endast kan beredas utrymme inom samhällsekonomin, om andra reformer, andra privata och offentliga behov makas åt sidan i tillräcklig mån.» Såsom vi ovan framhållit, finns det åtskilliga eftersatta vårdområden. Vidare vill vi understryka angelägenheten av att erforderliga medel ställs till förfogande för t. ex. undervisning och forskning, vägbyggande, näringslivets investeringar etc. Enligt vår mening bör de resurser, som kan disponeras för pensionsändamål, i första hand användas till en väsentlig förstärkning av folkpensioneringen, såväl ålderspensioneringen som familje- och invalidpensioneringen.

Inverkan på sparande och kreditmarknad

Det är av vikt, att det frivilliga sparandet stimuleras, såväl pensionssparande som övrigt sparande. En obligatorisk tilläggspensionering måste emellertid få en negativ effekt på det frivilliga sparandet, inte endast i fråga om det enskilda företagssparandet utan även vad beträffar hushållens sparande. Såsom pensionskommittén konstaterar, tenderar en omfattande pensionsreform att medföra ett betydande sparandebortfall.

Tilläggspensioneringen skall enligt propositionen bygga på fördelnings-system. I och för sig är då inte någon större fondering av premiemedel erforderlig. Den i förhållande härtill stora pensionsfond, som propositionen förutsätter, avser att kompensera det bortfall av annat sparande, som pensionsreformen väntas förorsaka. Fondbildningen innebär alltså ett tvångssparande, som ersätter ett frivilligt sparande.

Den fond, som förutsatts för den obligatoriska tilläggspensioneringen, beräknas med en antagen reallöneökning av 1,5 procent per år uppgå till 50—60 miljarder kr. år 1990. Enligt beräkningar, som för 1957 års pensionskommitté utförts av docenten Karl-Olof Faxén, skulle fonden år 1970 komma att utgöra omkring en fjärdedel av den institutionella kreditmarknaden (kreditinstitutet och försäkringsbolagen) och år 1990 omkring 45 procent.

Enligt pensionskommitténs förslag skall den obligatoriska tilläggspensioneringens fondmedel tillföras tre fonder. Till A-fonden skulle föras de avgifter, som staten och kommunerna erlägger för sina löntagare, till B-fon-

den övriga arbetsgivares avgifter för löntagare och till C-fonden de pensionsavgifter, som inflyter från företagare och självständiga yrkesutövare. Tillgångarna i de olika fonderna skall enligt förslaget — fränsett erforderliga kassamedel som skulle placeras i riksbanken — till väsentlig del utlånas mot obligationer eller förlagsbevis, som är hörsnoterade eller uppfyller kraven för inregistrering på fondbörsen. Vad B- och C-fonderna beträffar föreslås vidare möjligheter till en begränsad återlånerätt för dem, som har att erlægga avgifter som inflyter till dessa fonder. Sådan återlånerätt skulle dock endast kunna lämnas till en avgiftsbetalare, som kan prestera en för den låneförmedlande bankinstitutionen acceptabel säkerhet för lånet. Återlånerätten avses vidare bli begränsad till blott en del av avgifterna, under det första året 40 procent och under de följande åren 50 procent av de på varje år fallande avgifterna. Pensionskommittén har vidare föreslagit, att återlånen som regel skall löpa med högst 5 års amorteringstid med jämn och lika amortering under perioden. I fall, då säkerhet lämnas i form av inteckning i fast egendom, liggande inom 75 proc. av taxeringsvärdet, skulle amorteringstiden dock kunna utsträckas till 10 år.

I propositionen har ställning inte tagits till fonduppbyggnaden på längre sikt, men departementschefen har anslutit sig till de allmänna synpunkter, som pensionskommittén enligt ovan framfört.

Enligt vår mening måste en sådan ekonomisk maktkoncentration, som pensionsfonderingen skulle innebära, medföra åtskilliga risker. Särskilt vill vi fästa uppmärksamheten på de svårigheter med kreditförsörjningen, som skulle träffa jordbrukare och andra småföretagare. Genom att obligationslånen favoriseras, gynnas de låntagare, som traditionellt uppträder på obligationsmarknaden, d. v. s. de större företagen. De mindre låntagarna inom olika näringsgrenar, som saknar möjlighet att begagna sig av obligationslån, missgynnas däremot.

Småföretagarna skulle f. ö. på grund av de föreslagna kraven på säkerhet och amortering ofta ha svårt att få återlån av premiemedel. För att få någon egentlig nytta av återlånemöjligheterna skulle de årligen låna tillbaka ungefär hälften av pensionspremierna. Om amorteringstiden är 10 år, skulle vederbörande efter 10 år ha att göra amorteringar på 10 års olika lån. Det skulle innebära en tungrodd administrativ apparat. Vidare skulle en dylik återlåning oftast inte till tiden anpassa sig till jordbrukarens eller småföretagarens behov, då han kanske under flera år inte har behov av något lån men vid annan tidpunkt kan behöva ett rätt avsevärt belopp för behövlig investering. Sedan länge har småföretagarna haft stora bekymmer med kreditförsörjningen, vilka svårigheter skulle ökas ytterligare vid en fondförvaltning enligt pensionskommitténs förslag.

En personligt frivillig tilläggspensionering, som vi förordar i denna motion, har obestriddligen en positiv effekt på sparandet och bör bidra till ökad kapitalbildning till gagn för näringslivets utveckling. Även vid en dylik

pensionering, som bygger på premiereservmetoden, är en fondering nödvändig, men då vi förutsätter, att försäkringsverksamheten liksom nu skall handhavas av olika försäkringsinrättningar, behöver en ekonomisk maktkoncentration inte befaras. Såsom vi också framhållit, är det samtidigt väsentligt, att även övrigt sparande stimuleras.

Förbättrad folkpensionering

Alderspensionen

Enligt beredningens förslag skall den successiva höjningen av folkpensionen genomföras enligt följande (belopp i 1957 års penningvärde och exklusive det indextillägg, som tillkommit sedan betänkandet avlämnats):

Den 1 juli år	Ensam pensionär	Två pensionsbe- rättigade makar
1958	2 300	3 680
1960	3 000	4 500
1962	3 150	4 725
1964	3 300	4 950
1966	3 450	5 175
1968	3 600	5 400

Socialministern ansluter sig i propositionen till pensionsberedningens målsättning. Den första standardhöjningen skall alltså tillföras folkpensionärerna från den 1 juli i år med 150 kr. per år för ensamstående pensionär och 240 kr. för två makar tillsammans. Enligt propositionen skall standardförbättringen även avse hustrutillägget, vars maximibelopp härigenom höjes med 120 kr. Med nu utgående sex indextillägg blir de nya årsbeloppen för den allmänna ålderspensionen 2 350 kr. för ensamstående pensionär och 3 760 kr. för två gifta pensionärer. Hustrutilläggets maximibelopp höjes till 1 880 kr.

I den ovannämnda motionen från vårt håll vid 1956 års riksdag angavs som målsättning en sådan förbättring av folkpensionen, att två pensionsberättigade makar tillsammans skulle få en pension av 6 000 kr. om året. I sitt särskilda yttrande till pensionsberedningens betänkande framhöll herr Carlsson i Arla, att det kunde varit önskvärt med ytterligare något högre pensionsbelopp än de 3 600 kr. resp. 5 400 kr., som beredningen enade sig om. I nuvarande läge vill vi dock inte föreslå beslut om att folkpensionerna fram till år 1968 skall ökas med högre belopp än vad pensionsberedningen och socialministern föreslagit.

Frågan om ytterligare standardtillägg efter år 1968 låter socialministern stå öppen. Givetvis blir möjligheterna till sådana tillägg beroende av näringslivets och statsfinansernas fortsatta utveckling. Vid ökade realinkomster för den aktiva befolkningen är det enligt centerpartiets uppfattning angeläget, att även folkpensionärerna får skälig andel av den fortsatta standard-

höjningen. Vi anser, att riksdagen redan nu skall uttala att de angivna ålderspensionsbeloppen 5 400 resp. 3 600 kr. och övriga förmåner inom folkpensioneringen skall höjas efter år 1968 i den mån de ekonomiska möjligheterna medger det.

Invalidpensionen

Invalidpensionen, som nu utgår till den som varaktigt lider av höggradig nedsättning av arbetsförmågan, består av en icke inkomstprövad grundpension på 200 kr. samt en inkomstprövad tilläggspension. Maximibeloppet för invalidpensionen är detsamma som ålderspensionen, d. v. s. för närvarande 2 200 kr. för ensamstående pensionär och 3 520 kr. för två gifta pensionärer. Till den som oavbrutet under minst sex månader lidit av höggradig nedsättning av arbetsförmågan utan att det behöver antagas att nedsättningen blir varaktig, utgår *sjukbidrag* med grundbelopp och maximibelopp motsvarande invalidpension.

Pensionsberedningen framlade inte något förslag rörande invalid- eller förtidspensioneringen utan förutsatte, att dessa spörsmål skulle upptagas till särskild prövning. I avvaktan på resultatet av en dylik utredning borde gällande grunder för invalidpensioneringen t. v. kvarstå oförändrade men maximibeloppen för invalidpension och sjukbidrag höjas i samma takt som ålderspensionen.

I propositionen föreslås i enlighet med pensionsberedningens förslag höjning av maximibeloppet från den 1 juli 1958 med 150 kr. för ensamstående och 240 kr. för två förmånsberättigade makar.

En reformerad invalid- eller förtidspensionering framstår som ett synnerligen angeläget krav. Det är enligt vår mening att beklaga, att denna fråga ännu inte är tillräckligt utredd. Inom socialdepartementet pågår enligt vad som redovisats i propositionen vissa undersökningar rörande invalid- eller förtidspensionens lämpliga utformning. Hithörande frågor synes oss emellertid av sådan vikt, att de skyndsamt bör prövas av en parlamentarisk utredning.

Nuvarande stränga regler för inkomstprövning och invaliditetsbedömning medför, att åtskilliga personer inte på önskvärt sätt kan få del av pensionsförmånerna. Av de omkring 138 000 invalidpensionärerna torde visserligen omkring 105 000 erhålla invalidpensionens maximibelopp och endast omkring 11 000 personer uppbär enbart grundpension. Många invalider, som på grund av gällande inkomstprövning endast är berättigade till grundpension med 200 kr. om året, har emellertid till följd av beloppets ringhet underlåtit att ansöka om förmånen. Andra har på grund av de alltför stränga regler, som tillämpas vid invaliditetsbedömningen, inte kunnat få den pension, som nedsättningen av deras arbetsförmåga bort motivera.

Invalid- eller förtidspensionen bör enligt vår mening utgå oberoende av vederbörandes inkomst. Inkomstprövningen inom invalidpensioneringen bör

sålunda slopas. Härvid bör enligt gällande principer kommunbidragen bortfalla och finansieringen helt övertagas av staten.

Vid den utredning, som vi förordar, måste givetvis invalidpensioneringens samordning med övriga socialförsäkringar och särskilt med sjuk- och yrkes-skadeförsäkringen prövas.

Alltsedan folkpensioneringens införande har i praxis som riktpunkt för invaliditetsbedömningen gällt, att arbetsförmågan måste vara nedsatt med ungefär 2/3 för att rätt till invalidpension skall anses föreligga. Såsom pensionsstyrelsen framhållit i vissa remissyttranden måste detta krav anses alltför strängt i vår tid.

Enligt vår mening bör pension utgå efter en betydligt mildare bedömning än som för närvarande gäller. I varje fall bör pension utgå redan vid halv invaliditet. Vidare bör pensionsförmånerna graderas i förhållande till nedsättningen av arbetsförmågan. För särskilt svåra invaliditetsfall bör finnas tillägg, motsvarande de nuvarande blindtilläggen och vårdtilläggen.

Vidare bör större möjlighet att erhålla pension beredas personer som endast har ett fåtal år kvar till 67-årsåldern. Inom vissa yrken med tungt arbete, exempelvis gruvarbete, arbete inom jordbruk och skogsbruk, nedsättes arbetsförmågan ofta tidigare än i andra yrken. Även åtskilliga kvinnor, som ännu inte uppnått ålderspensionsåldern 67 år, saknar ofta möjligheter att genom förvärvsarbete erhålla tillräcklig försörjning, även om arbetsförmågan inte är nedsatt i större utsträckning.

De spörsmål, som vi här berört, bör ägnas största uppmärksamhet vid den utredning, som vi förordat. Vi vill samtidigt från centerpartiets sida starkt understryka, att en snar lösning av dessa frågor framstår som en angelägenhet av största vikt.

Familjepensioneringen

Enligt nuvarande bestämmelser utgår *änkepension* till änka, som fyllt 55 år, under förutsättning att hon uppnått denna ålder senast under det kalenderår, varunder mannen avlidit, och att hon varit gift med honom minst fem år. Änkepensionen är inkomstprövad och maximibeloppet utgör f. n. 1 760 kr. *Änke- och änklingsbidrag* utgår till änka eller änklings med vårdnad om barn under 12 år med belopp och inkomstprövning enligt bestämmelserna för änkepensionen. Till änkers och invaliders m. fl. barn utgår *särskilt barnbidrag*, utgörande högst 600 kr. per barn och år intill den månad, varunder barnet fyller 16 år.

Enligt pensionsberedningens förslag skall under änkepension sammanföras nuvarande änkepension och änkebidrag. Full änkepension skall utgå till änkor, som uppnått 55 års ålder vid mannens död. Även änkor i åldern 36—54 år föreslås nu bli berättigade till pension. Enligt beredningens skala skall änka, som är 36 år vid mannens frånfalle, erhålla 1/20 av full änke-

pension, änka som är 40 år 5/20, änka som är 50 år 15/20, etc. Änkor, som är yngre än 40 år vid mannens frånfälle, föreslås dock få ett engångsbelopp, motsvarande belopp enligt skalan för fem år. Beredningen har inte tagit ställning till frågan om man skall bibehålla den nuvarande regeln, att änkan skall ha varit gift med mannen i minst fem år för att få pension.

Om änkan vid mannens frånfälle har barn under 19 års ålder i hemmet, skall hon enligt beredningens förslag oavsett egen ålder ha full änkepension intill dess yngsta barnet uppnått 19 års ålder. Har änkan vid sistnämnda tidpunkt själv uppnått minst 36 års ålder, skall hon i fortsättningen uppbära den änkepension, som skulle tillkommit henne, om hon i stället blivit änka vid denna tidpunkt.

Beredningen föreslår, att inkomstprövningen inom änkepensioneringen slopas. Full änkepension skall enligt förslaget liksom nu uppgå till samma belopp som ålderspensionen till envar av två gifta pensionärer. Fram till år 1968 skall alltså den fulla änkepensionen enligt pensionsberedningens förslag höjas till 2 700 kr. enligt följande:

År	Kronor
1958	1 840
1960	2 250
1962	2 363
1964	2 475
1966	2 588
1968	2 700

Icke inkomstprövad *änklingspension* skall enligt pensionsberedningen utgå till änklings med vårdnad om barn under 19 år. Änklingspensionens belopp skall utgöra hälften av full änkepension.

Det *särskilda barnbidrag*, som utgår på grund av att barnet förlorat sin huvudsakliga försörjare, skall enligt pensionsberedningen i fortsättningen utgå som *barnpension* och tillkomma barnet intill 19 års ålder. Inkomstprövningen skall slopas. Beredningen föreslår, att barnpensionen från 1 juli 1960 skall utgå med 750 kr. De särskilda barnbidrag, som utgår till utomäktenskapliga barn med okänd fader, skall enligt beredningen i fortsättningen administreras av barnavårdsorganen. Återstående särskilda barnbidrag har karaktären av *barntillägg* till försörjarens folkpension. Enligt pensionsberedningens förslag skall sådana barntillägg för barn intill 19 års ålder utgå efter inkomstprövning och med maximibelopp av 750 kr. från den 1 juli 1960.

Propositionen ansluter sig i huvudsak till de riktlinjer, som pensionsberedningen enat sig om för den framtida familjepensioneringens utformning inom folkpensioneringen. I enlighet härmed föreslår departementschefen en höjning av änkepensionen med 120 kr. från den 1 juli 1958. Med nuvarande indextillägg höjes härigenom den fulla änkepensionens maximi-

belopp till 1 880 kr. Frågan om änklingspensionen skall dock enligt departementschefen ytterligare övervägas.

I den obligatoriska tilläggs pensionering, som föreslås i propositionen, ingår även ett inkomstgraderat familjeskydd. Änkepensionen föreslås till hälften av egenpensionen, d. v. s. hälften av den tilläggs pension, som utgick till mannen vid hans frånfälle, eller av den invalidpension, som skulle ha tillkommit honom om han blivit invalid vid tiden för dödsfallet. Samma belopp föreslås utgå för det första av de pensionsberättigade barnen i det fallet, att försörjaren inte efterlämnar hustru. Om den bortgångne efterlämnar änka och ett barn eller endast två barn, skall familjetilläggs pensionen utgöra 70 procent av egenpensionen. För varje ytterligare barn skall familjepensionen höjas med 10 procent av egenpensionen.

Vid sidan av förbättringen av folkpensioneringens ålderspensioner framstår för oss en allmän förbättring av invaliditets- och familjeskyddet som det närmaste och angelägnaste målet. För ålderdomen kan tryggheten ökas genom ett långsiktigt sparande, men familjeförsörjarens frånfälle eller invaliditet ställer ofta de efterlevande plötsligt men för lång tid i ett bekymmersamt ekonomiskt läge. Det synes oss därför nödvändigt, att familjeskyddet snarast förbättras på sådant sätt, att änkor och barn, som förlorat sin huvudsakliga försörjning, beredes ekonomisk trygghet.

Den inkomstgraderade änkepension, som enligt propositionen skall ingå i en obligatorisk tilläggs pensionering, utgör vid utbyggt stadium för olika inkomstgrupper:

Mannens medelön	Änkepension
kr.	kr.
6 000	600
8 000	1 200
10 000	1 800
12 000	2 400
15 000	3 300
20 000	4 800
30 000	7 800

Det kan enligt vår mening inte accepteras, att ett obligatoriskt inkomstgraderat familjeskydd införes. Vi anser, att alla familjer måste beredas god grundtrygghet, lika för alla. Ett förbättrat familjeskydd bör därför ordnas inom folkpensioneringens ram.

Enligt pensionsberedningen och propositionen skall den fulla änkepensionen inom folkpensioneringen fram till år 1968 höjas till 2 700 kr. Av skäl, som vi ovan anfört, finner vi det nödvändigt, att målsättningen i nämnda avseende ändras och inriktas på högre belopp. En änka har i allmänhet samma försörjningsläge som ensamstående ålderspensionär. Vi förordar alltså, att full änkepension från år 1960 utgår med samma belopp som ålderspen-

sionen till ensamstående. Vid målsättningsåret 1968 skulle alltså den fulla änkepensionen ha nått upp till 3 600 kr. De åldersgraderade änkepensionsbeloppen bör uppjusteras i anslutning härtill. Änklingspensionen bör utgöra hälften av den fulla änkepensionen, d. v. s. 1 800 kr. år 1968.

Enligt vårt förslag skulle den fulla änkepensionen alltså utgå enligt följande:

Den 1 juli år	Full änke- pension
1960	3 000
1962	3 150
1964	3 300
1966	3 450
1968	3 600

Propositionen ansluter sig till pensionsberedningens förslag, att från år 1960 folkpensioneringens änke-, änklings- och barnpension skall utgå utan inkomstprövning. Detta förslag synes oss välmotiverat. Förmånerna inom familjepensioneringen bör liksom inom ålderspensioneringen utgå oberoende av inkomsten.

En kvinna, som blir änka vid 50 års ålder, har ofta inte möjlighet att genom eget förvärvsarbete få inkomster i nämnvärd utsträckning. Vi vill därför starkt ifrågasätta, om inte den 55-årsgräns, som enligt propositionen skall gälla för full pension till änka, som inte har barn i hemmet, är alltför hög. Det synes oss motiverat, att full änkepension utgår till änka, som vid mannens död uppnått 50 års ålder. Anpassningen av förmånerna till yngre änkor bör ske i anslutning härtill, så att exempelvis änka, som är 36 år vid mannens död, erhåller 1/15 av full änkepension, änka som är 40 år vid mannens död 5/15 och änka som då är 45 år 10/15 av full änkepension.

Pensionsberedningen tog inte ställning till frågan om stödet åt efterlevande till personer, som avlidit innan det nya pensionssystemet träder i funktion, utan förutsatte särskild prövning av denna fråga. En kategori-klyvning i förmånerna mellan dem som efter reformen kommer i den situationen, att de erhåller familjepensionsförmåner, och dem som redan tidigare kommit i motsvarande försörjningsläge bör man enligt vår mening söka undvika. Övergångsbestämmelserna bör därför utformas så, att de som redan är eller före reformens ikraftträdande blivit ställda utan försörjare får skäliga pensionsförmåner. Vidare bör prövas, huruvida pension skall utgå till frånskilda kvinnor samt huruvida änka, som gifter om sig, skall få behålla viss del av den änkepension hon uppburit.

Såsom också framhållits i propositionen, finns det en hel del problem i detta sammanhang, som kräver ytterligare utredning. Departementschefen har anmält som sin avsikt att låta utföra det fortsatta utredningsarbetet

inom socialdepartementet. De frågor vi här berört synes oss av sådan vikt, att de bör överlämnas till den parlamentariska utredning, som vi förordat för utformningen av invalid- eller förtidspensioneringen.

Enligt pensionsberedningen och propositionen skall från den 1 juli 1960 barnpensioner utan inkomstprövning utgå med 750 kr. per barn och år intill dess att barnet uppnått 19 års ålder. Det synes oss nödvändigt, att stödet till änkor med barn fastställas till högre belopp än vad sålunda föreslagits. Det är barnfamiljerna, som har störst behov av ekonomiskt stöd. Barnens försörjning och skolgång drar stora kostnader. En änka med barn har i regeln begränsade möjligheter till eget förvärvsarbete. Vi föreslår, att barnpension (enligt vår mening är dock barntillägg en lämpligare beteckning än barnpension) från den 1 juli 1960 utgår med 1 000 kr. per barn och år. Den fortsatta standardförbättring, som förutsättes komma övriga områden av folkpensioneringen till del, bör även tillföras stödet till barnfamiljerna. En lämplig målsättning synes oss vara, att barnpensionen successivt höjes med 50 kr. vid varje delreform, så att år 1968 ett belopp av 1 200 kr. uppnås.

Enligt vårt förslag skall alltså barnpensionen utgå enligt följande:

Den 1 juli år	Barnpension
1960	1 000
1962	1 050
1964	1 100
1966	1 150
1968	1 200

Barnpension skall enligt beredningen och propositionen utgå till barn, som förlorat sin huvudsakliga försörjare, i regeln fadern. I allmänhet skulle stödet sålunda inte tillkomma barn, som förlorat modern. En dylik ordning kan framstå som en orättvisa mot familjer, där modern saknas. I sådana familjer måste i regeln särskild arbetskraft anlitas för hemmets skötsel. Det synes oss därför motiverat, att barnpension skall utgå även till moderlösa barn. Barnpension med högre belopp bör utgå till barn, som förlorat båda föräldrarna. Dessa frågor bör övervägas av den utredning om familje- och invalidpensioneringen, som vi förordat.

I konsekvens med vad vi ovan föreslagit beträffande barnpensionen bör även maximibeloppet för barntillägget till invalidpensionen höjas till 1 000 kr. år 1960 och sedan successivt till 1 200 kr. år 1968. Därest såsom vi förordat inkomstprövningen inom invalidpensioneringen slopas, synes även barntillägget böra utgå oberoende av sådan prövning. I avvaktan på utredningens förslag bör dock barntillägget t. v. vara inkomstprövat.

De nuvarande barntilläggen utgår intill barnet uppnått 16 års ålder. Enligt beredningen och propositionen skall barnpension och barntillägg erhållas intill barnet uppnått 19 års ålder. Som motivering härför anföres, att

denna åldersgräns gäller vid pensioneringen av stats- och kommunalanställda, SPP-försäkrade m. fl. Den invändningen har gjorts, att en åldersgräns vid 19 år är alltför hög, bl. a. därför att åtskilliga ungdomar redan vid tidigare ålder har betydande inkomster från eget förvärvsarbete. För den studerande ungdomen kan erforderligt ekonomiskt stöd erbjudas genom studiestipendier och dylikt. Å andra sidan skulle i många fall änkor förlora en väsentlig del av änkepensionen, om en lägre åldersgräns för barnet även skulle medföra bortfall av den fulla änkepensionen. Ett sådant inkomstbortfall skulle medföra stora ekonomiska problem för änkor, som till följd av hög ålder eller bundenhet vid hemmets skötsel inte kan vinna ersättning genom inkomster av eget förvärvsarbete. Någon slutlig ståndpunkt till frågan om barnets åldersgräns synes oss inte kunna tagas på grundval av föreliggande utredningsmaterial. Frågan bör övervägas på nytt vid den av oss förutsatta utredningen om familjepensioneringen.

I tabellen nedan jämföres den pension, som en änka med två förmånsberättigade barn erhåller enligt vårt förslag resp. propositionen (1957 års penningvärde):

År	Pension till änka med två barn				
	<i>Vårt förslag</i>	<i>Propositionen</i>			
	Lika för alla inkomstgrupper	Om mannens inkomst varit:			
		8 000	12 000	20 000	30 000
1960	5 000	3 750	3 750	3 750	3 750
1962	5 250	3 863	3 863	3 863	3 863
1964	5 500	4 359	4 743	5 511	6 471
1966	5 750	4 664	5 240	6 392	7 832
1968	6 000	4 968	5 736	7 272	9 192

(I tabellen har antagits, att pensionsrätt inom den i propositionen föreslagna tilläggs pensioneringen vunnits från och med år 1960 samt att de första tilläggs pensionsförmånerna kan börja utgå år 1963. Indextillägg, som inom folkpensioneringen tillförts pensionärerna efter framläggande av pensionsberedningens förslag, har inte medräknats.)

En höjning av änke- och barnpensionerna i enlighet med vad vi förordat ger sålunda en god och rättvis grundtrygghet åt alla familjer. Den stora majoriteten av familjerna får för den överskådliga framtiden ett avsevärt bättre skydd genom de höjningar, som vi förordat inom folkpensioneringens ram, än genom det i propositionen föreslagna pensioneringssystemet.

Folkpensionernas finansiering

Pensionsberedningen beräknade, att folkpensioneringen efter de höjningar, som den föreslagit, år 1968/69 totalt skulle kosta 3 780 milj. kr. De förbättringar av familjepensionsförmånerna, som vi föreslagit, medför en kostnadsökning, som år 1968/69 kan beräknas uppgå till omkring 130

—150 milj. kr. De reformer inom invalid- och familjepensioneringen, som enligt vad vi ovan framhållit ytterligare bör övervägas, medför därutöver vissa kostnadsökningar, som nu inte närmare kan anges. Ifrågavarande kostnader synes oss dock obetydliga i jämförelse med den ekonomiska belastning, som en tilläggs-pensionering enligt propositionen kommer att medföra för näringsliv och enskilda.

I propositionen föreslås, att folkpensionsavgiften i enlighet med beredningens förslag skall höjas till 4 proc. från år 1959. Vi ansluter oss härtill. Folkpensioneringens finansiering på längre sikt skall enligt propositionen avgöras vid senare tillfälle. Pensionsberedningen föreslog höjning av avgiften till 5 proc. från år 1961. En höjning till 6 proc. kunde enligt beredningen senare övervägas. Enligt vår mening bör folkpensionsavgiften inte ökas utöver vad pensionsberedningen förordat med mindre än att de föreslagna pensionsbeloppen 5 400 resp. 3 600 kr. samtidigt höjes. Vi finner det också angeläget, att vid framtida beslut om folkpensionsavgiften nödvändig hänsyn tages till barnfamiljerna. Den parlamentariska utredning, som vi ovan förordat, bör även pröva denna fråga.

De 550 milj. kr. i form av extra bolagsskatt, som budgetåren 1956/57 och 1957/58 avsatts till framtida pensionsändamål och spärrats i riksbanken, behöver enligt departementschefen inte tagas i anspråk för den i propositionen föreslagna tilläggs-pensioneringen. Från vårt håll har i riksdagen yrkats, att dessa medel skall användas till folkpensioneringsändamål. Vi föreslår, att medlen överföres till folkpensioneringsfonden.

Kostnaderna för folkpensioneringen har under senare tid belastat kommunerna i betydligt större utsträckning än som avsågs vid riksdagsbeslutet om kommunbidragen. Enligt gällande bestämmelser har kommunerna att lämna bidrag till kostnaderna för de inkomstprövade förmånerna samt vårdtilläggen. Kommunernas andel av kostnaderna för de inkomstprövade folkpensionerna har under perioden 1948—1956 stigit från 64 till 271 milj. kr. År 1948 utgjorde kommunernas andel av dessa kostnader 33,5 procent och statens andel 66,5 procent. Men år 1956 hade kommunernas kostnadsandel stigit till 53,7 procent, medan statens andel sjunkit till 46,3 procent. Den hörda, som denna kostnadsförskjutning innebär, har särskilt hårt drabbat de i ekonomiskt avseende svagaste kommunerna. Dessa kommuner har f. ö. i allmänhet en stor procent folkpensionärer bland befolkningen.

När motion rörande dessa spörsmål behandlades av 1957 års riksdag, uttalade andra lagutskottet, att frågan naturligt kommer under prövning i samband med den proposition om förbättrade folkpensioner, som på grundval av pensionsberedningens förslag ställts i utsikt till 1958 års riksdag. Socialministern har emellertid inte tagit upp frågan till behandling i den föreliggande propositionen.

Pensionsberedningens förslag syftade icke till någon sänkning av kommunernas folkpensioneringskostnader, och frågan om en särskild lindring

för de ekonomiskt svagare kommunerna behandlas ej av beredningen. I samband med folkpensionshöjningarna skulle dock enligt beredningens förslag kommunernas kostnader för de kommunala bostadstilläggen minskas. Departementschefen har emellertid icke tagit ställning på denna punkt utan anmält som sin avsikt att låta pröva frågan ytterligare.

Det synes oss nödvändigt, att i varje fall ekonomiskt svaga kommuner snarast får lindring i sina folkpensioneringskostnader. Den i början av året tillsatta utredningen rörande den kommunala skatteutjämningen har i uppdrag att bl. a. pröva frågan om ett återställande av den skatteutjämnande effekten hos bidragen till kommunerna. Då det måste förutsättas, att ifrågakommande utredning kommer att ta avsevärd tid i anspråk, kan enligt vår mening inte erforderliga åtgärder anstå, tills utredningen slutfört sitt uppdrag. I avvaktan på en definitiv utformning av kommunalskatteutjämnningen synes det oss nödvändigt, att de ekonomiskt svaga kommunerna får en provisorisk lindring i sina nu alltför tunga kostnader för folkpensioneringen. Denna fråga bör inom utredningen rörande den kommunala skatteutjämnningen eller på annat sätt tagas upp till skyndsam prövning.

Frivillig tilläggs pensionering och annat frivilligt sparande

I överensstämmelse med vad som förordades av herr Carlsson i Arla i hans särskilda yttrande i pensionsberedningen och framhölls vid folkomröstningen av linje 2, den personliga frivilliglinjen, anser vi, att varje enskild medborgare bör ha frihet att själv avgöra hur han utöver folkpensionen skall ytterligare förbättra sin trygghet.

Den tilläggs pensionering, som föreslås i propositionen, ger icke sådan frihet åt den enskilde medborgaren.

Herr Eckerberg m. fl. framhöll i pensionsberedningen, att det kunde bli svårt att av vissa mindre företagare uttaga de premier, som skulle vara erforderliga för att täcka kostnaderna för deras obligatoriska tilläggs försäkring, vilket då anfördes som ett motiv för undantagande av småföretagarna från försäkringen. Denna bedömning är enligt vår mening riktig. Det måste förutsättas, att många småföretagare inte har ekonomiska möjligheter att ingå i försäkringssystemet. Genom de högre skatter och ökade varupriser, som systemet måste förutsättas medföra, skulle de dock få betala en del av kostnaderna för andra grupperns pensionering.

Även i andra avseenden finns starka invändningar att göra mot den i propositionen förordade tilläggs pensioneringen. Då endast 30 inkomstår skall vara pensionsgrundande men pensionspremier skall erläggas för upp till 50 inkomstår, missgynnas de grupper, som i tidig ålder inträder i arbetslivet. Den överkompensation på 50 procent, som förutsättes för dem som blir pensionsberättigade under ett övergångsstadium av 20 år, innebär också en hårdare belastning av de yngre åldrarna.

Främjande av frivilligt sparande

Det är enligt centerpartiets uppfattning en angelägen uppgift för samhället att stimulera inte endast personligt frivilliga tilläggspensionsförsäkringar utan även övrigt sparande, som siktar till ökad trygghet för medborgarna.

För många människor framstår sparande i form av tilläggspension som lämpligast. Men andra åter har större fördel av sparande i eget hem, i egen rörelse eller i bank. Varje medborgare bör enligt vår mening själv få avgöra hur han eller hon skall spara och disponera sina inkomster.

Det är helt naturligt, att olika människor har skilda önskemål i fråga om tilläggspension och storleken av densamma. Med en tilläggspensionering enligt propositionen tages inte hänsyn härtill. Olika önskemål hos individen kan endast tillgodoses genom en frivillig försäkring, som medger verklig valfrihet i fråga om pensionsbelopp, pensionsålder och fördelning på ålders-, invalid- och familjepension. I ett sådant pensionssystem enligt premiereservmetoden kan försäkringen under den tid den löper ändras efter vederbörandes ekonomiska förhållanden och premieinbetalningarna variera, så att man under goda år kan betala in mera i premier och under dåliga år mindre.

Den personliga frivillighet, som vi förordar, innebär tillämpad på arbetsmarknadsuppställningar, att parterna bör utforma sina avtal så att varje anställd har rätt att avgöra, om hela arbetsersättningen skall gå till honom i form av kontant lön eller en del av den skall inbetalas till ett pensionsystem. Organisationernas eller arbetsgivarnas uppgifter blir i så fall en kollektiv inbetalning av avgifter, vilket givetvis kan förbilliga administrationen. Genom det här förordade »bruttolönesystemet» får också varje anställd en klar uppfattning om vad hans årliga inkomstförmåner är under den aktiva åldern.

Den avtalsfrihet, som råder på arbetsmarknaden, bör emellertid enligt vår mening inte begränsas. För organisationerna på arbetsmarknaden borde det emellertid vara ett angeläget intresse att söka utforma avtalen på sådant sätt, att medborgaren själv får frihet att avgöra hur han skall disponera sina arbetsinkomster. I detta sammanhang synes det oss böra understrykas, att staten, när den är part på arbetsmarknaden, bör erbjuda motparten vid förhandlingarna ett sådant system, att den enskilde löntagaren får frihet att välja om han skall ha hela arbetsersättningen i form av kontant lön eller om en del av den skall innehållas av staten till hans pensionering. Frågan om hur sådan valfrihet skall kunna erbjudas i statens tjänst anställda bör enligt vår mening utredas.

Vi har tidigare i motionen påtalat de risker, som en statlig pensionsfondering enligt propositionen kan innebära. Den frivilliga tilläggspensionsförsäkringsverksamhet, som vi förordar, bör liksom nu är fallet handhas av olika försäkringsinrättningar. Någon centraliserad fondering blir det allt-

så inte fråga om. Samhällets uppgifter skall inskränkas till att stimulera det sparande, som frivillig tilläggsförsäkring enligt ett premiereservsystem innebär. Liksom redan nu är fallet bör dylikt sparande stimuleras genom att pensionsavgifterna blir avdragsgilla vid beskattningen.

I föreliggande sammanhang vill vi fästa uppmärksamheten på att sparande, som sker i eget hem eller egen rörelse, med nuvarande bestämmelser är missgynnat i skattehänseende. För många är, såsom vi framhållit, dylikt sparande det lämpligaste sättet att säkerställa tryggheten för ålderdomen. Det synes oss därför välmotiverat, att den som sparar i egen fastighet eller egen rörelse kunde få skattelindring likaväl som de som sparar genom pensionsförsäkring. Det bör kunna skapas möjlighet till skattefri avsättning av visst begränsat belopp av inkomsten i egen fastighet eller rörelse. Ifrågavarande medel skulle ligga som en pensionsfond i fastigheten eller rörelsen. Särskilt för jordbrukare och andra småföretagare skulle ett sådant pensionssparande vara värdefullt.

Många människor, inte minst jordbrukare, villaägare och småföretagare, har möjlighet att spara endast genom amorteringar av skulder. Enligt vår mening bör amorteringssparande i syfte att öka ålderdomstryggheten även ledes till visst begränsat belopp stimuleras genom rätt till avdrag vid beskattningen.

Långsiktigt sparande, bundet i bank eller annan kreditinrättning, synes oss också av vikt som pensionssparande och bör till begränsade belopp erhålla förmånen av skattebefrielse. Möjlighet bör skapas att insätta medel på särskilt pensionskonto i bank eller annan kreditinrättning. Sådana insättningar liksom till kapitalet lagd ränta bör vara avdragsgilla vid beskattningen. Uttag från pensionskonto bör liksom pensionerna bli föremål för beskattning.

Enligt vår mening är det alltså angeläget att pröva möjligheterna att genom skattelindring stimulera de former av långsiktigt sparande, som vi ovan berört, d. v. s. sparande i egen fastighet eller rörelse och sparande på särskilt pensionskonto i bank eller annan kreditinrättning. En utredning i detta syfte bör skyndsamt tillsättas. Vi är medvetna om att åtskilliga tekniska svårigheter möter de åtgärder vi förordat. Men frågan synes av så stor vikt, att den måste tas upp till prövning. Överhuvudtaget är ur samhällets synpunkt angeläget, att den ekonomiska politiken och skattepolitiken utformas på sådant sätt, att olika former av långsiktigt personligt sparande för ökad trygghet uppmuntras. Därigenom kan också ökade möjligheter skapas för investeringar i näringslivet.

Värdesäkring av sparandet

Det är av central betydelse, att pensionsförmåner och för pension sparat kapital behåller sitt reella värde. Om vid penningvärdeförsämring pensionskapitalet förlorar i värde, kan pensionärerna inte få den standard som

avsetts. Naturligtvis kan förhållanden inträffa, såsom krig och andra kriser, då värdesäkring inte är möjlig att uppnå. Vid sådana tillfällen tvingas även den aktiva befolkningen att sänka sin standard.

Folkpensionerna är genom indexreglering i princip värdefasta. Det är enligt vår mening angeläget, att bättre garantier skapas för att även tilläggs-pensioner och sparkapital i andra former behåller sitt reella värde.

Förmånerna från den i propositionen föreslagna tilläggs-pensioneringen anges som automatiskt värdebeständiga. De merkostnader, som kan följa av att pensionerna skall vara värdebeständiga, skall betalas med avgifter vid den tid, då kostnaderna uppkommer. Konsekvenserna av en sådan värdesäkring har emellertid inte redovisats i propositionen.

De utgående tilläggs-pensionerna skall till väsentlig del finansieras genom avkastningen från de fonder, som enligt propositionen skall uppbyggas. I den mån dessa medel placeras i nominella värden, får man under inflations-tider svårigheter att erhålla en för pensionernas värdebeständighet nödvändig kapitalavkastning. Vid fortgående inflation blir det allt mindre möjligheter att finansiera utgående pensioner genom fondavkastningen. En större del av kostnaderna får då bäras genom de avgifter, som uttages vid tillfället. Om fondens realvärde skall bibehållas, måste inte endast avgifterna utan även avgiftsprocenten höjas. Avgiftshöjningen blir alltså högre än prisstegringen. De avgifter, som vid inflation erfordras för en tilläggs-pensionering enligt propositionen, kan bli av avsevärt större storlek än vad som redovisades i pensionsberedningen.

Det står klart, att värdesäkringen av pensionssparandet under alla förhållanden är ett svårbemästrat problem. De möjligheter, som finns till garanterande av pensionernas realvärde, måste emellertid enligt vår mening prövas.

Vid den frivilliga tilläggsförsäkring, som vi förordar, bör man i första hand söka uppnå värdesäkring genom indexreglering av premierna och genom möjligheter för de enskilda försäkringsinrättningarna att placera premiemedlen i värdesäkra tillgångar. Men man bör även kunna överväga möjligheten av att förse premien med särskilt värdesäkringstillägg.

Det är omöjligt att på förhand avgöra i vilken utsträckning möjligheter till värdefast placering av sparmedel kommer att erbjuda sig. De konsekvenser, som kan följa för kapitalmarknaden och räntebildningen framstår som ovissa. I varje fall bör man under ett inledningsskede räkna med att värdesäkringsmöjligheterna kanske inte kan svara mot efterfrågan. Det bör därför övervägas att låta värdesäkringen gälla för begränsat belopp för varje försäkringstagare eller sparare.

I konsekvens med vad vi ovan förordat bör strävandena inriktas på att ge möjligheter till värdesäkring av olika slag av långsiktigt sparande, alltså även t. ex. livförsäkringssparande och banksparande. Den som så önskar

bör kunna få värdesäkringsgaranti för begränsat belopp på sådant pensionskonto i bank eller annan kreditinrättning, som vi ovan förordat.

De frågor vi här berört bör enligt vår mening utredas. 1957 års pensionskommitté har i uppdrag att pröva värdebeständighetsproblemet men enbart ur tilläggs pensioneringens synpunkt. Stabiliseringsutredningen har att behandla frågan om värdefasta placeringar i sin helhet, och kreditmarknadsutredningen torde också ha möjlighet att uppta dessa frågor till behandling. Enligt vår mening är det angeläget, att hela frågan om hur långsiktigt sparande i olika former skall kunna värdesäkras prövas skyndsamt.

Gällande försäkringslagstiftning och skattelagstiftning lägger hinder i vägen för försäkringsinrättningarna att placera premiemedlen i värdesäkra tillgångar. Frågan om de ändringar i lagstiftningen, som är nödvändiga i syfte att ge försäkringsinrättningarna bättre möjligheter i detta avseende, bör också upptagas till prövning.

Anslagsfrågor

I propositionen föreslås, att ett särskilt reservationsanslag av 500 000 kr. skall uppföras för nästa budgetår under beteckningen Förberedelser för pensionsreformen. Det härmed avsedda utredningsarbetet gäller i huvudsak administrativa spörsmål och andra frågor rörande den i propositionen föreslagna obligatoriska tilläggs pensioneringen. Då vi i motionen yrkar avslag på propositionen i nämnda avseende, kan vi ej heller godta förslaget om det särskilda reservationsanslaget av 500 000 kr. De utredningar, som vi ovan förordat, bör finansieras genom det ordinarie anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Med stöd av vad som ovan anförts får vi hemställa,

- A. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att godkänna de av departementschefen angivna principerna för en allmän pensionsreform, i huvudsak innebärande en obligatorisk tilläggs pensionering, samt de därtill anknutna riktlinjerna för det fortsatta arbetet härpå,
- B. att riksdagen måtte godtaga de i motionen angivna principerna för pensionsreformen samt de därtill anknutna riktlinjerna, innebärande *dels* förbättring av folkpensionerna och *dels* främjande av frivillig tilläggs pensionering och annat frivilligt sparande för trygghet vid ålderdom, invaliditet och för familj, samt i anledning härav

1) med godkännande av den i propositionen angivna målsättningen, att ålderspensionen inom folkpensioneringen skall höjas successivt fram till år 1968 till 3 600 kr. för ensamstående pensionär och 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar, uttala, att folkpensionerna även

efter år 1968 skall höjas i den mån de ekonomiska möjligheterna medger,

2) som målsättning för en förbättrad familjepensionering godtaga

dels att den fulla änkepensionen inom folkpensioneringen höjes successivt fram till år 1968 till 3 600 kr. samt att de åldersgraderade änkepensionerna anpassas i anslutning härtill i enlighet med motionen,

dels att änklingspension inom folkpensioneringen utgår med belopp, som utgör hälften av full änkepension,

dels ock att barnpension och maximibelopp för barntilllägg från år 1960 utgår med 1 000 kr. per barn och år, varefter nämnda förmåner successivt höjes till 1 200 kr. år 1968,

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt parlamentarisk utredning av frågan om förbättrad invalid- och förtidspensionering, varvid beaktas vad i motionen anförts beträffande inkomstprövningens slopande och lindring av invaliditetsbedömningen, samt av i motionen angivna frågor rörande familjepensioneringen och folkpensionsavgiften för barnförsörjare, samt

4) för främjande av frivillig tilläggs pensionering och annat sparande för ökad trygghet vid ålderdom, vid invaliditet och för familjer i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning

dels av möjligheterna av att bereda i statens tjänst anställda frihet att välja om arbetsersättningen skall utgå enbart som kontantlön eller om viss del av den skall innehållas av staten för den anställdes pensionering,

dels av möjligheterna att genom skattelindring stimulera långsiktigt sparande i egen fastighet eller rörelse och på särskilt pensionskonto i bank eller annan kreditinrättning i enlighet med vad i motionen anförts,

dels ock av frågan om värdesäkring av sparande i form av tilläggs pensionsförsäkring och annat frivilligt sparande i enlighet med vad som ovan anförts samt av möjligheterna för enskilda försäkringsinrättningar att erhålla värdefasta placeringar av premiemedel,

C. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om reservationsanslag av 500 000 kr. till Förberedelser för pensionsreformen,

D. att riksdagen måtte besluta, att de 550 milj. kr. av tillfälliga skatteinkomster, som budgetåren 1956/57 och

1957/58 avsatts till framtida pensionsändamål, må överföras till folkpensioneringsfonden,

- E. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning av frågan om kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna samt om framläggande av förslag till 1959 års riksdag om provisoriska bestämmelser i syfte att uppnå lindring för ekonomiskt svaga kommuner, samt
- F. att riksdagen måtte beakta vad i motionen i övrigt anförts.

Stockholm den 4 mars 1958

<i>Nils G. Hansson</i> i Skegrie	<i>Anders Pettersson</i> Dahl	<i>Gunnar Hedlund</i>
<i>Sam. B. Norup</i>	<i>Per Svensson</i> i Stenkyrka	<i>J. W. Pettersson</i> i Norregård
<i>Sven Vigelsbo</i>	<i>C. O. Carlsson</i>	<i>J. Onsjö</i>
		<i>Karl Björkänge</i>